

ТЕХНОЛОГІЇ РАНЬОЇ КОМПЛЕКСНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ ПЕРЕДДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ

У статті система ранньої (з перших місяців) допомоги різним категоріям дітей з обмеженими можливостями здоров'я розглядається як стратегічний напрям, здатний певною мірою змінити результативність системи спеціальної освіти в цілому. Мета статті полягає у висвітленні змісту початкового етапу уніфікованої системи ранньої допомоги дітям переддошкільного віку з різними варіантами відхилень або загрозою відхилень у розвитку. Розкривається сутність її структурних технологічних компонентів та напрямів їхньої реалізації. Формулюється висновок про те, що в умовах ранньої допомоги, заснованій на застосуванні системи психолого-педагогічних і нейропсихологічних підходів, методів і технологій вітчизняної і зарубіжної наукової школи спеціальної та інклюзивної освіти, значна кількість дітей з відхиленнями в розвитку і діти групи ризику зможе максимально реалізувати свій потенціал, наблизитися до вікової норми й отримати дошкільну і шкільну освіту без масивної спеціальної підтримки.

Ключові слова: Діти переддошкільного віку, особливості розвитку, рання комплексна допомога, педагогічна технологія, уніфікована технологія, стандартизація.

Постановка проблеми. Забезпечення ранньої допомоги дітям з обмеженими можливостями здоров'я входить в коло важливих проблем країн світу, оскільки, за даними ВООЗ, частка здорових новонароджених зменшується з кожним роком – біля 80 % з них є фізіологічно незрілими, біля 70% мають перинатальну патологію, повсякчасно зростає число дітей із соціально неблагополучних сімей і дітей з порушеннями психічного і фізичного розвитку. Водночас з'ясовано, що для формування особистості і розвитку мозку дитини перші два-три роки є визначальними, якщо в цей період зусилля спрямовані на допомогу як дитині з особливостями розвитку, так і всій її сім'ї. Разом з тим, встановлено, що для нашої країни і на сьогодні характерною є: недостатня кількість педагогічних кадрів, здатних кваліфіковано працювати з дітьми переддошкільного віку; в системі підготовки педагогічних кадрів для дитячих садків наявний недостатній обсяг знань особливостей розвитку дитини раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я; не володіння адекватними методами їх виховання і навчання; невміння забезпечити для такої дитини необхідні умови для її успішної адаптації в колективі тощо [8]. Окрім того, в Україні, за даними Інституту педіатрії, акушерства та гінекології НАМН України, не існує жодного офіційного загальнодержавного інформаційного ресурсу, який накопичує персоніфіковану інформацію стосовно стану здоров'я і розвитку немовлят і дітей раннього віку, наданих їм медичних послугах і реабілітації, показниках результатів лікування, забезпечення їхніх потреб у медикаментах, лікувальному харчуванні тощо [3]. Оскільки персоніфіковані дані і генетична складова, обсяги медичних втручань, а також соціальні фактори мають величезний вплив і значення для збереження і відновлення здоров'я дитини, нагальною визнається проблема узагальнення і збереження отриманої інформації для визначення шляхів всебічної допомоги цій складній категорії дітей [2].

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні досвід ранньої допомоги дітям в основному базується на невеликій кількості спеціально проведених досліджень [1; 5-8] і практичній діяльності психолого-медико-педагогічного консультування дітей дошкільного віку та їхніх батьків. У результаті встановлено, що правильно організоване раннє втручання здатне запобігти появі вторинних і третинних відхилень у розвитку дитини з особливостями в розвитку і забезпечити максимально можливе включення її у процес інтеграційної освіти на більш ранньому етапі вікового розвитку. Науково обґрунтовано, що своєчасна психолого-педагогічна допомога і рання комплексна корекція відхилень в розвитку дають можливість послабити існуючі недоліки в розвитку дитини з перших років її життя, а в деяких випадках попередити появу подальших відхилень вторинної і третинної природи, скоригувати ті труднощі, що вже наявні в дитини і досягнути максимально можливого для неї ступеня інтеграції в суспільство.

Науковцями і практиками на сьогодні визнається, що для розвитку вітчизняної системи ранньої допомоги дітям з різними відхиленнями в розвитку необхідним є максимальне скорочення розриву між моментом визначення первинного порушення і початком цілеспрямованої допомоги дитині, а також обов'язкове включення у цей процес батьків, підготовлених до такої роботи кваліфікованими спеціалістами. Проте існуючий на сьогодні в Україні порядок раннього втручання не в повній мірі відповідає потребам дитини та її сім'ї, оскільки і науковці, і практики зосереджують свою увагу в основному на дослідженні проблем розвитку і навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я дошкільного і молодшого шкільного віку, не забезпечуючи, таким чином, грамотну комплексну допомогу немовлятам та дітям раннього віку. В останні роки не проводяться поглиблені дослідження складних аспектів раннього онтогенезу, не досліджується корекційна спрямованість занять з розвитку мовлення і формування немовленнєвих засобів спілкування дітей переддошкільного віку, не проводиться довготривале вивчення тенденцій перетворення розладів в емоційній сфері в найбільш характерні симптоми аутизму, які виявляються в дитини після трьох років, не достатньо вивчається проблема сімейного виховання тощо.

Разом з тим, вітчизняна наукова школа спеціальної психології та корекційної педагогіки, хоча і не виділила ранню допомогу як пріоритетний напрям наукових розробок, проте розгорнула системні дослідження в галузі допомоги дітям дошкільного віку з різними варіантами порушень психічного і фізичного розвитку, які тривають до теперішнього часу. Результати цих досліджень, значною мірою грамотно адаптовані, використовуються в практиці ранньої допомоги різним категоріям дітей раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я. Зокрема, це запропонована система допомоги дітям дошкільного віку з порушеннями слуху та їх сім'ям, психолого-педагогічні методи ранньої допомоги дітям із загрозою порушення мовленнєвого розвитку, сліпим дітям та їхнім сім'ям. Розроблюється підхід і на його основі технологія допомоги дітям з синдромом Дауна та їхнім сім'ям, яка дозволяє значною мірою попередити найбільш тяжкі форми порушення психічного розвитку. Застосовуються технології психолого-педагогічної допомоги, розроблені для дітей старшого віку з руховими порушеннями і адаптовані для дітей переддошкільного віку. Із застосуванням розробленого вітчизняного поведінкового і нейропсихологічного підходу до допомоги дітям з аутичними розладами є можливість уникнути загрози формування найбільш тяжких варіантів розвитку, при яких у дитини відсутнє мовлення, утруднене спілкування і максимально виражені труднощі довільної організації власної поведінки.

Узагальнюючи, зазначимо, що застосування розроблених вітчизняною науковою школою методів психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги дітям дошкільного віку з обмеженими можливостями здоров'я, на наше переконання, сприятиме визначенню очікуваних, максимально можливих результатів корекційно-розвиткової і корекційно-превентивної роботи з такими дітьми переддошкільного віку і, відповідно, розробці цільових орієнтирів розвитку системи ранньої допомоги даній категорії дітей. Як наслідок, проведена робота сприятиме також своєчасній організації раннього психолого-педагогічного виявлення дітей групи ризику з різними варіантами загрози відхилень у розвитку та організації своєчасної їм допомоги.

У цьому зв'язку важливим завданням сучасної вітчизняної освіти, на нашу думку, є подальша розбудова гнучкої державної системи ранньої комплексної допомоги нейротиповим дітям з обов'язковим виокремленням її важливої ланки – допомоги дітям переддошкільного віку з відхиленнями в розвитку і сім'ям, в яких вони виховуються. Такий підхід сприятиме своєчасному виявленню порушень у психофізичному розвитку дитини і визначенню шляхів ранньої психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги.

Мета статті полягає у висвітленні змісту започаткованих напрацювань основних підходів до розробки нового стратегічного напрямку логічної уніфікованої системи ранньої (з перших місяців) психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги дітям переддошкільного віку з різними варіантами відхилень або загрозою відхилень у розвитку.

Виклад матеріалу дослідження. За результатами відповідних наукових досліджень і власних багаторічних досліджень проблеми психолого-педагогічної допомоги дітям з особливостями в розвитку визначено, що для досягнення поставленої мети необхідною є, перш за все, розробка сучасної освітньої програми для дітей з обмеженими можливостями здоров'я як структурного компонента цілісної

вітчизняної освітньої системи. Теоретична розробка заявленого напрямку і його методичне впровадження в практику, на наше переконання, здатні докорінно змінити результативність спеціально організованого освітнього процесу цієї категорії дітей. Досягнення цієї мети, на нашу думку, дозволить обґрунтовано визначити очікувані результати і спланувати на цій основі майбутні стандарти і цільові орієнтири розвитку системи ранньої допомоги дітям з обмеженими можливостями здоров'я.

Базуючись на викладеному, нами намічено наступні пріоритетні завдання програми психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги дітям раннього віку з особливостями розвитку. На етапі формулювання стратегічних орієнтирів такої допомоги визначальне значення має вирішення загальних завдань, а саме: врахування знань про вікові можливості особистісного становлення дитини з типовим розвитком і природи раннього дитинства малюків з особливостями в розвитку як соціокультурного феномена; аналіз закономірностей, механізмів і умов присвоєння немовлям і дитиною раннього віку здобутків оточуючого її світу; визначення психолого-педагогічних і нейропсихологічних засад проектування системи корекційно-розвиткової і корекційно-превентивної допомоги даній категорії дітей; забезпечення організації особливого педагогічного середовища і координації співпраці спеціалістів та родини дитини; визначення організаційно-економічних аспектів розвитку і соціалізації дітей раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я.

Урахування знань про вікові можливості має здійснюватися у порівняльному плані показників про вікові можливості особистісного становлення дитини з типовим розвитком і дитини з особливостями розвитку. Такий підхід є правомірним, оскільки слабкі і сильні характеристики особистісного розвитку мають як діти з відхиленнями в розвитку, так і нейротипові діти. У результаті фахівець матиме матеріали з декількох джерел: порівняльні дані про вікові можливості розвитку цих дітей, результати діагностичного вивчення дитини, здійсненого спеціалістом, та дані спостережень батьків за розвитком малюка. Отримані результати порівняльного аналізу цих матеріалів дозволять зробити правильний загальний висновок щодо особливостей функціонування складників психофізичного розвитку конкретної дитини з певним порушенням чи ризиком його виникнення. Окрім того, такий підхід дозволить чіткіше унаочнити й усвідомити ті специфічні відмінності в розвитку дітей з психофізичними порушеннями, які роблять їхнє входження в світ людей таким проблематичним.

Наступним важливим завданням вирішення проблеми ранньої допомоги дітям переддошкільного віку, його стратегічною лінією нами визначено забезпечення консолідації проблем своєчасної психолого-педагогічної допомоги дітям раннього віку з особливостями в розвитку та їхнього сімейного виховання на основі декількох уявлень. Зокрема, це: бачення сімейного виховання як одного з механізмів розвитку, навчання і соціалізації дитини і становлення сім'ї в якості психічної спільності; врахування в сім'ї суперечливості між потребами і вимогами суспільства та про унікальність такої дитини, що спричиняє в ряді випадків необхідність розуміння неможливості точного передбачення конкретних результатів корекційно-розвиткової і корекційно-превентивної діяльності; наближення психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги до вимог сучасної інклюзивної освіти з метою повнішого задоволення соціокультурних потреб дітей раннього віку з особливостями в розвитку та їхніх сімей; знаходження педагогом джерел особистісного зростання дитини в умовах сімейного виховання. Така консолідація дозволить надати проблемі розвитку і соціалізації дитини раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я комплексну конфігурацію, а в її вирішенні (в теоретичному і практичному аспектах) певною мірою можуть бути усунені вузько відомчі традиції її розв'язання.

Пріоритетним завданням психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги дітям раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я нами водночас визначено впровадження уніфікованого підходу. Тобто, підходу, який дає можливість на початковому етапі здійснення такої допомоги приведення її до однаковості, до єдиної системи, до єдиної форми. Основним завданням розробки такого підходу нами визначено забезпечення можливості створення підґрунтя для цілісної картини розвитку цієї категорії дітей.

З урахуванням зазначеного система уніфікованих технологій ранньої допомоги дітям переддошкільного віку, особливо на її початковому етапі має, на наше переконання, базуватися на результатах досліджень в галузі нейробіології, зокрема на даних нейробіології розвитку і навчання дитини. Важливим є те, що застосування уніфікованих технологій дає можливість стандартизувати

початковий етап роботи, оскільки у цей період не можливо повністю застосувати індивідуальний підхід. Це пов'язано з тим, що при визначенні загальних і специфічних закономірностей розвитку у різних категорій дітей з обмеженими можливостями здоров'я специфічні особливості представлено не індивідуальним, а узагальненим варіантом розвитку, що унеможливує повноцінне урахування індивідуального варіанту розвитку дітей, зважаючи на реальне співвідношення кількості спеціалістів в освітніх закладах. Упровадження на початковому етапі роботи уніфікованого підходу створить умови для орієнтації процесу виховання дітей раннього віку на спільність вимог до змісту, який може бути представлений в освітніх стандартах.

У результаті нами запропоновано систему діагностичних, корекційно-превентивних і корекційно-розвиткових технік, готову для впровадження в практику. У даному разі, не зважаючи на те, що методика і технологія – дві ланки одного механізму, нами враховано, що технологія у порівнянні з методикою є більш універсальною і стандартизованою. Окрім того, в роботі з дітьми переддошкольного віку є можливим застосувати термін «освітні технології», який є більш ємним, ніж технологія навчання, оскільки містить в собі обов'язковий виховний аспект, пов'язаний з формуванням і розвитком особистісних і поведінкових якостей маленької дитини з особливостями розвитку. Водночас стає правомірним застосування у спеціальній освіті терміну «уніфіковані технології».

Отже, зміст технологічної програми забезпечення уніфікації ранньої допомоги дітям, розроблений нами з урахуванням результатів психолого-педагогічних, нейропсихологічних і нейробиологічних досліджень, включає декілька основних структурних компонентів та напрямів їхньої реалізації.

I-й структурний компонент технологічної програми своїм змістом спрямований на забезпечення стимуляції енергетичного потенціалу організму дитини. Робота здійснюється шляхом впровадження системи технік для стимулювання ретикулярно-лімбічної формації стовбура мозку і зони її основного поширення – неспецифічних структур середнього мозку, діенцефалітних відділів, лімбічної системи, медіобазальних відділів кори лобових і скроневих часток. Таку роботу педагог, звісно, не може реалізувати через прямий вплив на зазначені ділянки мозку, але здатен здійснити її опосередковано, маючи в своєму розпорядженні відповідний комплекс спеціальних технік, які стимулюють діяльність ретикулярно-лімбічної системи дитини раннього віку шляхом урізноманітнення прийомів та видів роботи. Зміст цього комплексу складають завдання (широко представлені у спеціальній літературі), спрямовані на оптимізацію і стабілізацію загального тону тіла дитини; максимально можливе для малюка раннього віку розширення його сенсомоторного репертуару і сенсомоторної взаємодії; формування емоцій та мотивацій; формування максимально можливої пошукової поведінки.

II-й структурний компонент технологічної програми спрямований на розвиток інваріантних дій та операцій. Тобто, педагог використовує властивість тих дій і операцій, які є одними і тими ж у різних видах діяльності і які не змінюються при їх перетвореннях. До таких дій, передусім, відносять прийоми навчальної роботи та операції логіки. Ці дії забезпечуються конвексимальними (зовнішніми) відділами нової кори (неокортексом), її задніми відділами, включаючи до свого складу апарати зорової (потиличної), слухової (скроневої) і загально чуттєвої (тім'яної) ділянки. Однак пізнавальна діяльність дитини ніколи не протікає, спираючись лише на одну ізольовану модальність. Будь-яке предметне сприйняття й уявлення дитини – системні і є результатом полімодальної діяльності. Розробка й упровадження спеціальної системи технологій для дітей раннього віку у цьому разі вже не опосередковано, а прямо впливатиме на діяльність мозку, сприяючи підсиленню синаптичних контактів між нейронами. Ця робота має здійснюватися за допомогою спеціальних технік і методик, що впливають на ефективність розвитку послідовно-об'єднувальних (сукцесивно-симультанних) синтезів кори головного мозку, які ми теж відносимо до інваріантних, оскільки вони є одними і тими ж у мисленнєвій, мовленнєвій, лінгвістичній, математичній, моторній тощо видах діяльності. Особливо важливим при цьому є те, що упровадження такого підходу дає змогу значною мірою забезпечити одночасну підготовку дитини раннього віку до різних видів діяльності. До складу спеціально розробленого комплексу входять завдання, що забезпечують формування просторових і квазіпросторових уявлень (зовнішнього і тілесного простору, просторової схеми), квазіпросторових мовленнєвих (доступних логіко-граматичних) конструкцій; формування кінетичних процесів; сухового гнозису тощо.

III-й структурний компонент технологічної програми передбачає послідовне формування основних елементів самосвідомості дитини переддошкільного віку з обмеженими можливостями здоров'я та підтримку і розвиток процесів її взаємодії з навколишнім середовищем. З цією метою за допомогою системи технік передбачено розвиток у дитини відчуття власного тіла (формування схеми тіла і тілесного самоусвідомлення, реакції на подразники, формування довільних рухів тощо), розширення меж простору Я (формування елементарного образу іншої людини, розвиток інтересу до людей за межами родини, вміння відстоювати простір свого Я), формування відчуття самоідентичності, самоідентифікації (вміння здійснювати різні реакції на своє і чуже ім'я, відрізнати себе й інших на фотографіях, вживати доступні їй особові займенники тощо). Важливою є робота по формуванню у дитини вміння підтримувати взаємодію із середовищем: адекватно і конструктивно впливати на поведінку інших людей; співпереживати їм, перебудовувати свою схему поведінки до особливостей середовища, пристосовуючись до його мінливих умов.

Узагальнюючи, зазначимо, що в процесі упровадження програми психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги дітям раннього віку передбачена необхідність максимально уникати використання стресових педагогічних тактик, інтенсифікації навчального процесу, технологій, що не відповідають функціональним можливостям дітей, темпових (прискорених) установок.

Запропонована програма психолого-педагогічного впливу може реалізуватися у декількох спрямуваннях: консультативно-корекційної і корекційно-превентивної допомоги в умовах реабілітаційного центру; консультативно-корекційної діяльності педагога і психолога в умовах надомної підтримки; психолого-педагогічного супроводу процесу розвитку і соціалізації немовлят і дітей раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я. В залежності від гостроти проблеми, рівня розвитку дитини, ступеня участі значущих дорослих в корекційно-розвитковій роботі запропонована програма може допускати скорочену чи розгорнуту форму її реалізації.

Висновок, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що проблема психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги дітям переддошкільного віку зумовлена потребою у виборі і застосуванні відповідних засобів практичного впливу. Вибір засобів такого впливу залежить від теоретичних переконань, знань і умінь педагога. Професійне упровадження засобів уніфікації початкового етапу процесу психолого-педагогічної допомоги є необхідною умовою ефективності психічного розвитку дитини з обмеженими можливостями здоров'я з урахуванням того, в якому віці при типовому розвитку зазначені складові її особистості повинні бути сформовані. Технології і методики реалізації виділених нами структурних компонентів психолого-педагогічної і нейропсихологічної допомоги означеній категорії дітей та їхнє впровадження в практику мають бути максимально сімейно-центрованими, тобто спрямованими на допомогу всій сім'ї, а не тільки дитині з особливостями у розвитку. Більшість дітей групи ризику в умовах ранньої допомоги, заснованої на застосуванні системи зазначених підходів, методів і технологій вітчизняної і зарубіжної наукової школи спеціальної та інклюзивної освіти, на наше переконання, може наблизитися до вікової норми й отримувати шкільну освіту в загальному потоці без масивної спеціальної підтримки. При цьому необхідно враховувати, що фахівці з ранньої допомоги на сучасному етапі будуть мати справу з новою групою дітей зі зміненим функціональним статусом. Цей статус є наслідком розвитку високих технологій медицини і застосування новітніх медико-біологічних і цифрових технологій. Це імплантовані глухі, сліпі (в найближчому майбутньому), з руховими порушеннями, з порушеннями артикуляційного апарату. Діти з різними видами імплантів навіть після успішно завершеної реабілітації залишатимуться в групі ризику і потребуватимуть підтримки системи ранньої комплексної допомоги.

Подальших пошуків у напрямі дослідження вимагає проблема розгорнутого напрацювання технологій і методик ранньої діагностики, корекції і своєчасного запобігання відхилень у психофізичному розвитку дітей переддошкільного віку, а також подальше вивчення існуючих викликів та потреб. Фахової уваги потребуватиме розробка ранньої допомоги дітям зі зміненим функціональним статусом внаслідок розвитку застосування високих технологій медицини. У системі підготовки педагогічних кадрів для дитячих садків необхідним є надання достатнього обсягу знань особливостей розвитку немовлят та дітей раннього віку з обмеженими можливостями здоров'я і методів, що забезпечують їм кваліфіковану комплексну допомогу.

Список використаних джерел:

1. **Алексєєнко О., Богуш А., Галанов А.** (2004) Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дітей раннього віку «ЗЕРНЯТКО» / Під ред. О.Л.Кононко, 188с. 2. **Демографічний** щорічник "Населення України" за 2018 рік (2019), Державна служба статистики України <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>. 3. **Знаменська Т.** (2017). Стратегічні напрямки реконструкції системи охорони здоров'я новонароджених та дітей України DOI: <https://doi.org/10.24061/2413-4260.VII.4.26.2017>. 4. **Манько Н.** (2008) Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: [навчально-методичний посібник] Н.В. Манько - К.: КНТ. 5. **Монаєнко А.** (2017) Система раннього втручання як один із напрямів проведення соціальних реформ в Україні From: <https://economistua.com/sistema-rannogo-vtruchannya-yak-odin-iz-napryamiv-provedennya-sotsialnih-reform-v-ukrayini/>. 6. **Психологічні** умови ефективності дошкільного навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я (2005) / За наук. ред. В.В. Тарасун. – К.: ПП «Актуальна освіта» – 286 с. 7. **Скрипник Т.** (2005) Раннє прогнозування труднощів у навчанні дошкільників з церебральними паралічами: дис. канд. психол. наук: 19.00.08 / Інститут спеціальної педагогіки АПН України. - К., 20 с. 8. **Тарасун В.** (2012) Психолого-педагогічна допомога дітям переддошкільного віку з особливостями в розвитку: напрями реалізації. Монографія. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова – 412с.

References

1. **Alekseyenko A., Bogush A., Galanov A.** (2004) Metodicheskiye rekomendatsii k programme razvitiya i vospitaniya detey rannego vozrasta «Zernyshko» / Pod red. O.L.Kononko, 188 s. 2. **Demograficheskiy** yezhegodnik "Naseleniye Ukrainy" za 2018 rik. (2019) Gosudarstvennaya sluzhba statistiki Ukrainy <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>. 3. **Znamens'ka T.** (2017). Strategicheskkiye napravleniya rekonstruktsii sistemy okhrany zdorov'ya novorozhdennykh i detey Ukrainy DOI: <https://doi.org/10.24061/2413-4260.VII.4.26.2017>. 4. **Man'ko N.** (2008) Diagnostika i korrektsiya rechevogo razvitiya detey rannego vozrasta: [uchebno-metodicheskoye posobiye] N.V. Man'ko - K.:KNT. 5. **Monayenko A.** (2017) Sistema rannogo vmeshatel'stva kak odno iz napravleniy provedeniya sotsial'nykh reform v Ukraine From: <https://economistua.com/sistema-rannogo-vtruchannya-yak-odin-iz-napryamiv-provedennya-sotsialnih-reform-v-ukrayini/>. 6. **Psikhologicheskkiye** usloviya effektivnosti doskol'nogo obucheniya detey s ogranichennymi vozmozhnostyami zdorov'ya (2005) / Pod nauch. red. V.V. Tarasun. – K.: ООО «Aktual'naya obrazovaniye» - 286 s. 7. **Skripnik T.** (2005) Ranneye prognozirovaniye trudnostey v obuchenii doskol'nikov s tserebral'nymi paralichami: dis ... kand. psikhol. nauk: 19.00.08 / Institut spetsial'noy pedagogiki APN Ukrainy. - K., 20 s. 8. **Tarasun V.** (2012) Psikhologo-pedagogicheskaya pomoshch' detyam preddoshkol'nogo vozrasta s osobennostyami v razvitii: napravleniya realizatsii. Monografiya. - K.: Izdatel'stvo Natsional'nogo pedagogicheskogo universiteta imeni M.P. Dragomanova - 412s.

Тарасун В.В. Технологии ранней комплексной помощи детям преддошкольного возраста с особенностями развития.

В статье система ранней (с первых месяцев) помощи различным категориям детей с ограниченными возможностями здоровья рассматривается как стратегическое направление, способное в определенной степени изменить результативность системы специального образования в целом. Цель статьи заключается в освещении содержания начального этапа унифицированной системы ранней помощи детям преддошкольного возраста с различными вариантами отклонений или угрозой отклонений в развитии. Раскрывается сущность ее основных структурных технологических компонентов и направлений их реализации. Формулируется вывод о том, что в условиях ранней помощи, основанной на применении системы психолого-педагогических и нейропсихологических подходов, методов и технологий отечественной и зарубежной научной школы специального и инклюзивного образования, значительное количество детей с отклонениями в развитии и дети группы риска сможет максимально реализовать свой потенциал, приблизиться к возрастной норме и получить дошкольное и школьное образование без массивной специальной поддержки.

Ключевые слова: Дети преддошкольного возраста, отклонения в развитии, ранняя комплексная помощь, педагогическая технология, унифицированная технология, стандартизация.

Tarasun V.V. Early comprehensive care technologies for preschoolers with developmental disabilities.

In the article technologies and methods are considered as two links of one mechanism, which ensures successful fulfillment of tasks of psychological and pedagogical help to young children with special features in development. However, compared to the methodology, pedagogical technology is considered more universal and standardized. The purpose of the article is to highlight the content of the new strategic direction of a unified early aid system for preschool children with disabilities health. The content of the main structural components of the technological program and directions of their implementation are revealed. The proposed program is aimed at providing stimulation of the energy potential of the child's body; development of invariant actions and operations that are the same in different

forms in different activities; consistent formation of the basic elements of awareness of a child with disabilities and the development of processes of its interaction with the environment. It is noted that in the process of implementation of the program of psychological-pedagogical and neuropsychological assistance it is necessary to avoid the use of intensive pedagogical tactics, intensification of the educational process, technologies that do not correspond to the functional capabilities of children, the pace (accelerated) means. According to the author, the proposed program of psychological and pedagogical influence can be implemented in several directions: counseling-corrective and corrective-preventive help in the conditions of the rehabilitation center; counseling and correctional activities of the teacher and the psychologist at home; psychological and pedagogical support for the development and socialization of infants and young children with disabilities. Depending on the severity of the problem, the level of development of the child, the degree of participation of significant adults in correctional and developmental work, the proposed program may provide for a shortened or expanded form of its implementation. It is concluded that in conditions of early help based on the application of the system of psychological-pedagogical and neuropsychological approaches, methods and technologies of national and foreign scientific school of special and inclusive education, a considerable number of children with disabilities and at-risk groups will be able to approach and receive school education without massive special support.

Key words: Small children, developmental disorders, early comprehensive care, pedagogical technologies, unified technologies, standardization.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.38.23

УДК: 373.52 (477)

Чупахіна С.В., cvitlana2706@gmail.com

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІТ ПІДТРИМКИ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

В статті проаналізовано навчально-методичне забезпечення інклюзивного навчання учнів початкової школи в умовах становлення Нової української школи. Охарактеризовано особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інформаційного освітнього простору.

Обґрунтовано, що використання комп'ютерних та мультимедійних ресурсів на уроках, розширює простір для реалізації можливостей кожної дитини, робить навчання успішним і комфортним, особистісно-орієнтовним та мобільним, а також оптимізує навчальний процес загалом. Впровадження хмарних технологій у процес інклюзивного навчання учнів з інтелектуальними порушеннями забезпечує позитивні тенденції у формування їх інформаційно-комунікаційних компетентностей.

Доведено, що інклюзивне навчання учнів початкової школи з інтелектуальними порушеннями буде результативним та більш повним за наявності розробленого, законодавчо затвердженого навчально-методичного забезпечення, яке враховує та використовує можливості інформаційних технологій.

Ключові слова: електронні освітні ресурси, інформатизації освіти, інклюзивне навчання, комп'ютерні інструменти навчання, молодші школярі з інтелектуальними порушеннями, навчально-методичне забезпечення, on-line книги, хмарні технології, хмаро орієнтоване навчальне середовище.

Постанова проблеми. Метою початкової освіти дітей з інтелектуальними порушеннями є особистісне становлення учнів до навчання, розвиток їхніх пізнавальних здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, пізнавальної активності, що забезпечують їхню готовність до життя в суспільстві, продовження навчання в основній ланці школи.

Навчально-виховний процес у класах з інклюзивним навчанням закладів освіти здійснюється відповідно до робочого навчального плану школи за навчальними програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими МОН України для загальноосвітніх навчальних закладів [3].

Аналіз досліджень і публікацій. Навчально-методичне та нормативно-правове забезпечення освітнього процесу молодших школярів з інтелектуальними порушеннями складається з: Закону України «Про освіту» [1]; Державного стандарту [4]; освітніх програм [15]; [методичних рекомендацій \[2; 12\]](#); індивідуальних програм навчання та розвитку, індивідуальних навчальних планів, навчальних посібників та підручників; [орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи](#); [навчально-методичного комплексу «Початкова школа: виховання на цінностях»](#) (Перший урок.